

ובמושב זקנים יישב: נראה לי שכך אמר לו פרעה: אליך באו, ולא אלי! כלומר: אם הבאת אותם - תן להם משלך, ולא משלי!

ויש להוסיף, דעפי"ז שפיר ההמשך (בפסוק יב) "ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ויתן להם אחוזה... בארץ רעמסס, כאשר ציוה פרעה". דיוסף קיים ציווי פרעה, וכלכלם משלו, ולא משל פרעה; וכן האחוזה שנתן להם - משלהם היתה, ולא משל פרעה. ושום דבר לא היה על חשבון פרעה!
אח"כ 1234567
[החידוש המהפכני]

האם לא ירדו גשמים במצרים כלל?

ויברך יעקב את פרעה, וגו' (מז, י).

רש"י: "ויברך יעקב" - ומה ברכו, שיעלה נילוס לרגליו. לפי שאין ארץ מצרים שותה מי גשמים, אלא נילוס עולה ומשקה.

ומשמע שכלל לא ירדו גשמים במצרים כלל, ואפילו לא בדרך עראי.

והנה ברש"י לעיל בתחילת פרשת מקץ (מא, א) כתב: שאין גשמים יורדים במצרים תדיר כשאר ארצות. ומשמע שיורדים גשמים, אך לעיתים רחוקות!

ואין זו סתירה, דמפעמים בודדות שיורד גשם אין הארץ "שותה" כלל וכלל, ולכן כתב רש"י כאן "שאין ארץ מצרים שותה מי גשמים"!

רק מי שאפס כספו הורשה לקנות לחם במקנהו

ויבואו כל מצרים אל יוסף לאמר הבה לנו לחם ולמה נמות נגדך, כי אפס כסף. ויאמר יוסף הבו מקניכם ואתנה לכם במקניכם, אם אפס כסף (מז, טז-טז).

יש להבין, מדוע יוסף כופל לשונו לומר "הבו מקניכם ואתנה לכם במקניכם", הו"ל לסיים "ואתנה לכם" גרידא!

עוד יש להבין, מדוע סיים להם יוסף דבריו ב"אם אפס כסף", הרי הם כבר אמרו לו שאפס כסף, והו"ל להשיבם "הבו מקניכם ואתנה לכם במקניכם" גרידא!?

ויש ליישב, דאפשר שיוסף חוקק חוק שרק קונים אוכל עם כסף, ולא עם מקנה.

וטעם הדבר, דהעדיף יוסף שישלמו לו רק בכסף, וכך ימלא כל אוצרות פרעה לרוב. וכסף הרי אינו מתקלקל או מת; משא"כ מקנה, גם צריך להאכילו נוהרי את האוכל יכלו למכור בממון רב!], ולטפל בו, וגם לבסוף מת!

ורק ממי שנגמר כספו יקחו את מקנהו. בלית ברירה.

ואפשר, שיוסף לא האמינם שאפס כספם; ובפרט שבאו כל מצרים אליו, והרי היו שם הרבה עשירים והרבה עניים, ואיך זה שלכולם נגמר הכסף בבת אחת?!

[ואכן גם העשירים באו אליו, וכמו שכתוב לעיל (מא, נו) "והרעב היה על כל פני הארץ" - אלו העשירים (רש"י).]

ולכן הדגיש ואמר להם יוסף [כעין תנאי כפול]: אם באמת אפס כספכם - אתנה לכם במקניכם.

ואולי רצה להוסיף להם, שמי שיתפס שהוא משלם במקנהו, בזמן שיש לו כסף - יפסיד כספו. דכל ההיתר לשלם במקנה, הוא רק באופן שנגמר הכסף באמת!

ויש לציין, דבבעלי התוס' איתא דעה, שיוסף עשה בחכמה שיתום הכסף מכולם בשוה, ע"י שמכר לעניים בזול, ולעשירים ביוקר!

אך זה לא סותר למה שכתבנו, דאפילו הכי שייך שישאר מעט כסף לעשירים לאחר שנגמר לעניים!

מהיכן היה למצרים מקנה צאן לשלם ליוסף עבור הלחם?

ויאמר יוסף הבו מקניכם וגו'. ויביאו את מקניהם אל יוסף ויתן להם יוסף לחם בסוסים ובמקנה הצאן ובמקנה הבקר ובחמורים, וגו' (מז, טז-יז).

יש לדעת: היאך היה לעם המצרי מקנה צאן, והרי המצרים לא הרשו לעם שיהיה להם צאן, דכתיב (לעיל מז, לד) "כי תועבת מצרים כל רועה צאן", ופירש"י: לפי שהם להם אלהות?!

ובשלמא לפרעה המלך שפיר שהיה מקנה צאן (כדלעיל פסוק ו), שהרי המלך הוא מעל החוק. וכן אפשר שכבר אז התחיל לעשות עצמו אלוה, והיה לו את הצאן, האלוה שלהם, ויבוא זה ויחזק את זה...

וא"א לומר שמדובר עתה באנשי ארץ כנען, שהם הביאו לו את מקנה הצאן שלהם! - דאינו נכון, שהרי כתיב "ויתום הכסף מארץ מצרים ומארץ כנען", אך ממשיך הכתוב מיד שרק "כל מצרים" [ולא אנשי כנען!] באו ליוסף ואמרו לו "למה נמות נגדך", ולהם ענה יוסף שיביאו מקניהם, וכך עשו!

וראיתי שהמושב זקנים כבר שאל כן, אבל לא הכא, אלא לעיל (מז, לד), גבי "כי תועבת מצרים כל רועה צאן": אם הצאן היה תועבת מצרים, היאך כתיב בפרשת וארא (שמות ט, ג) "הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה"? [ולא ידעתי מדוע הביא ממרחק לחמו, לשאול על כללות העם במצרים מפרשת וארא, ולא מפסוקים דידן הסמוכים לקרא ד"תועבת

מצרים" ?] וכן שואל היאך היה לפרעה מקנה, וכמו שכתוב (לעיל פסוק ו) "ושמתם שרי מקנה על אשר לי" ? [ולא מיישב שלפרעה המלך היה מותר הכל !]

ומתריך: בימיהם לא היו מניחים בישוב שום צאן, אבל בשדה, ברחוק מן הישוב, היו מניחים. לכך אמר פרעה שישבו בגושן, רחוק מן הישוב. וכן "שרי מקנה על אשר לי" - בשדה. וכן אמר משה לפרעה איך נזבח התועבה לעיניהם, בתוך ערי מצרים, הרי לא יניחוננו, ולכן אנו צריכים להתרחק למדבר ולזבוח שם.

והוא הדין שיש ליישב הכא, שהביאו מצרים את מקניהם שבשדות !

ויש לדייק כתירוצו, מקרא הכא: בסוסים וחמורים לא כתיב לשון "מקנה", אלא רק בבקר וצאן. והטעם: כיון שמצרים עבדו לצאן [וכן לבקר ! (והארכנו בזה בשמות יא, ה)], לכן עשאוהו "מקנה". וביאור "מקנה" הוא כשרועים בשדות ובמדבריות מחוץ לישוב. וכן פירש"י על "אבי יושב אהל ומקנה" (לעיל ד, כ): הוא היה הראשון לרועה בהמות במדברות, ויושב אהלים חודש כאן וחודש כאן. עכ"ל.

ועתה שפיר שכתוב במכת דבר וברד גבי המקנה "במקנך אשר בשדה" (שמות ט, ג), "את מקנך ואת כל אשר לך בשדה" (שם, פסוק יט).

[וכן הסברא נותנת שרעו הצאן במדברות, גם ללא הטעם של אלהות: הרי הצאן מזיק מאד לישוב, ואוכל מהגינות וכדו'. ולכן בארץ ישראל מותר לגדל בהמה דקה רק במדברות (עי' ב"ק עט:)]

"יוסף לחם"

ויביאו את מקניהם אל יוסף ויתן להם יוסף לחם בסוסים ובמקנה הצאן וגו' (מג, יז).

בטעמים, תיבות "יוסף לחם" נסמכים זה לזה ע"י "קדמא ואזלא". ולכאורה לפשוטו הו"ל להסמיך תיבות "ויתן להם יוסף" ע"י "קדמא ואזלא", ותיבת "לחם" ע"י "רביעי", וכדו' ?

אלא אפשר לרמז כאן שיוסף הוסיף להם לחם מעבר למה ששילמו לו. כי חס על ממונם האחרון שנשאר להם. וזהו "יוסף לחם" - הוסיף להם לחם ! [וכמו שהיה לבסוף, שנתן להם זרע לזרוע אדמותיהם השייכות לפרעה; וגם שיקחו מזה "ארבע הידות" (להלן פסוקים כג-כד).]

עוד י"ל בדרך צחות, דכל הזמן אנשים קראו ליוסף: "יוסף, הב לחם"; "יוסף, תן לחם", "יוסף - לחם", ועי"ז נשתקע שמו "יוסף-לחם" - יוסף המביא לחם; יוסף הממונה על הלחם; יוסף, שבזכותו יש לחם במצרים !

האם "טף" הם קטנים, או קטני קטנים?

וארבע הידות יהיה לכם לזרע השדה ולאכלכם ולאשר בבתיכם ולאכול לטפכם (מז, כד).

רש"י: "טפכם" - בנים קטנים.

יש להבין מדוע רש"י המתין עד עתה מלפרש מהו "טף", ולא פירש כן לעיל (פסוק יב) "ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו וגו', לחם לפי הטף" ! ושם רק פירש: לפי הצורך לכל בני ביתם. [ופירש השפתי חכמים: דרך הטף לפורר הלחם שלא לצורך. ויוסף כלכל אותם בכמות שישאר לטף אף לאחר שיפוררו. ולא רק כפי "מאכל הטף" !]

עוד יש להבין שינוי הלשון, דבפסוק יב כתיב "לפי הטף", ולא כתיב כדהכא "לאכול הטף"; או דהכא נכתוב כדלעיל "ולפי טפכם" !

ויש לומר בפשטות, דלעיל שמדובר על כלכול אביו ואחיו, כתיב "לחם לפי הטף" ולא "לאכול הטף", שפירושו: נתן להם הרבה יותר מ"מאכל" הטף [הקטן מאד] המפורר; ונתן עבורו שיעור גדול, שישאר לו ל"פיו" לאחר שמפורר.

אבל הכא גבי מצרים, יוסף לא שיער להם בכמות רבה של קטני קטנים המפוררים המון, וצריכים לאכול עוד ! אלא "ולאכול לטפכם" - בלי לפורר !

וא"כ, כאן מדובר ב"בנים קטנים" [אך לא קטנים מאד], - שאינם מפוררים !

אולם לעיל פירש"י "לכל בני ביתם" - אף קטני הקטנים שמפוררים המון !

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
המסולאים בפז - בראשית טובוכסקי, אליהו בן אברהם עמוד מס: 68 הודפס ע"י אוצר החכמה